

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Honorati Fabri, Societatis Jesu Theologi,
Apologeticus Doctrinæ Moralis Eiusdem Societatis**

Fabri, Honoré

Coloniæ Agrippinæ, MDCLXXII

Occurritur rationis paritatis à dubiis ad probabilia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94565](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94565)

Occurrit rationi paritatis à dubiis ad probabilia.

ART. CX. Concesso itaque antecedenti argumenti propositi art. 187. nego consequentiam. Ad primam eius probationem concedo dubium usurpari promissum in iure; tum pro dubio strictè tali; nempe pro suspensione omnis iudicii directi circa objectum, vel neutraliter, vel sua sive, sive in alterutram; sive in utramque partem præapprehensum; tum pro dubio lato, ac improprie tali, nempe pro conclamatione determinata unius partis contra rationem abique certitudine de eiusdem veritate, & cum, vel in ratione aliqua in contrarium. At admetti nequaquam potest eandem dubii vocem semper, & ubique in iure præferri canonico supponere pro opinabili, vel solo, vel inopinabili quoque simul comprehenso; id est, nunquam usurpari in stricta, acque omnino propria sua significatione. Hoc enim cum sit sponte incredibile respectu maximè Legislatorum, de quorum munere est, ut loquantur iuxta planum, & quantum fieri potest, proprium verborum sensum; observatum præterea, atque ostensum à nobis est art. 174. & 175. ac deinceps in textibus canonicis, qui solent induci circa præsentem controversiam, dubium supponere pro eo præcisè, quod proprie, ac strictè tale est, quod sufficit pro nostra. Universim dici potest vocem, dubium, supponere in iure, saltem ut plurimum, pro opinabili, ubi sermo est directè de intelligentia, ac interpretatione legum; ac non nisi pro dubio proprie, ac strictè tali, seu suspensivo animi totaliter, ubi sermo est directè de incertitudine facti, & narrationis, ac probationis eius, atque indirectè de extensione, aut restrictione legis circa idem factum. Ratio est, quia vix unquam contingit excitari dubium circa intelligentiam legis, ejusdemque secundum se, vel ampliationem, vel restrictionem, quin interpretes reperiant protinus rationes desumptas ex contextu, ex scopo, & fine, ex qualitate materiz, ex simili, ex contrario, &c. quæ ad probabilitatem alterutris, vel utriusque partis sufficiant, eò vel maximè, quia leges ratione constant, ac vigent; cum facta sæpè sint irrationabilia, ideoque ratio nil quoad ea perducere ad probabilitatem possit. Quæ de causa iure optimo P. Gobat. tota illa scilicet, applicat ad probabilia textus præscribentes partem benigniorem in dubiis, seu incertis circa legum intelligentiam; ac interpretationem; sicut nos restrictivius ad dubia strictè talia textus adigentes ad tutiorem in dubiis, seu incertis, utpotè talibus ex incertitudine facti. Verum hoc obiter, & paulò post plurimum eadem de re aliquantò explicatus suggeretur.

ART. CXCI. Ad alteram ejusdem consequentiz probationem, dico imprimis comparationem non esse institutam inter parvas, & magnas hinc, & inde rationes, seu fundamenta, sed inter dubitantem, & opinantem; ac deinde comparandum similiter non esse periculum cum periculo, prout est in rebus secundum se præcisè, sed prout apparet operanti. Quia argumentum ducitur ex dubiis ad probabilia, & ex qualitate operis electi sub dubio, ad qualitatem operis electi sub opinione probabilis. Materialiter autem se habent magnitudo, & parvitas rationum, seu fundamentorum ad differentiam dubium inter, & probabile; nec electiones specificantur extrinsecus, ut sunt in se, sed ex eisdem, ut apparent in intellectu, & proponuntur voluntariè. Sicut ad homicidium nil refert,

an magnum, an parvum vulnus inflictum sit, & an stylo, an gladio, vel lancea; an fune, an funiculo peracta sit suffocatio; sed an vulnus fuerit lethale, aut lethalis compressio faucium; ita ad dubium nil refert, an aliquæ rationes occurrerint, an nullæ; an parvæ, an magnæ, seu an faciles, an difficiles secundum se solutionis; sed an suspensivæ fuerint, an inductivæ iudicii, & enunciationis alterutram determinatè partem amplectentis actum, vel rejicientis. Similiter qui furatur gemmam credens esse vitrum, parvum eatenus peccatum furti committit; magnum verò si credit è converso; & nullum, si accipiat rem alienam credens bona fide esse suam; & sic de opposito; periculum etiam in bello, quod re ipsa est magnum, ac insuperabile, prudenter aggreditur, & laudabiliter, qui cum bono fundamento credit esse superabile, & concipit bonam spem superandi; & sic de opposito è converso. Concedo igitur ita comparari magna fundamenta cum magnis fundamentis contrariis sicut parva cum parvis, & nulla cum nullis, si nil præterea specialiter addit ex alterutra parte, vel utraque; eaque de causa, dum agerem superius ex professo ab art. 123. de elisione mutua, & non mutua motivorum invicem pugnantium, nullam rationem habui magnitudinis, vel parvitas eorum. At concedi minime debet nullum esse, aut etiam esse parvum discrimen opinantis cum probabilitate, licet, quod agit, à dubitante, an sit illicitum, vel, quod ejusdem ferè rationis est, à suspicante, aut leviter, ac temerè opinante esse licitum. Magnum namque discrimen intercedit inter hæc duo extrema quoad cautelam in operando, quoad timorem Dei, & quoad amorem, vel odium periculi circa transgressionem legis Dei. Quia qui opinatur cum probabilitate licitum esse, quod agit, credit re ipsa, se non esse transgressurum legem Dei, tametsi id agat, & concipit bonam spem non transgrediendi, idque credit innitens fundamento magni momenti, & quod sibi persuadet tale esse omnibus hinc, & inde diligenter consideratis, atque invicem collatis, quantum pertinet ad unumquemque, ut consideret, atque conferat juxta dicta, & exposita superius in locis super indicatis de conceptu probabilitatis, & de differentia valentium per se ipsos, & non valentium discernere momenta, & æquiponderantiam, aut præponderantiam fundamentorum hinc, & inde pugnantium. Hoc autem nec formaliter, nec æquivalenter verificatur, ut per se patet, & ex nuper dictis est manifestum, de dubitante, dum hæret in dubio, qualiacunque demum sint fundamenta, & rationes dubitandi; idemque dicitur, quoad prænotatam rationem differentialem probabilitatis, de suspicante, aut leviter, aut utcumque improbabiler opinanti. Perspicuum porro est magnam esse differentiam quoad amorem, aut odium periculi peccati, quoad desidem neglectum, & effraznem despicientiam, ac deglutitionem, aut diligentem circumspectionem, & timoratum præcautionem transgrediendi legem Dei, quod est punctum, de quo agitur. Perspicuum, inquam, est magnam quoad hoc intercedere differentiam inter operantem cum assensu usque ad eò benè fundato de honestate suæ operationis, & cum spe usque ad eò bona non transgrediendi legem Dei, & inter operantem absque tali assensu, & spe. Quia qui operatur cum eo assensu, & spe, quatenus assentitur honestati operis, potest moveri ad operandum ea ipsa honestate præcognita, & credita; quatenus autem assentitur cum fundamento magni momenti; & cui inest, undè præferatur iis,

quæ militant in contrarium, idque omnibus hinc, & inde diligenter consideratis, non patitur remorsum conscientie, & fluctuationem de non adhibita diligentia, quanta congruit conditioni naturæ, ut nunc est, humanæ, deque neglecto, aut non magni habito negotio salutis æternæ; ac demum quatenus præhabeat spem bene fundatam non transgrediendi legem Dei, non potest dici amare, aut nihil facere, seu parvi pendere periculum transgrediendi. Omnia hæc de sunt dubitanti de malitia sui operis, nec non leviter opinanti de ejusdem honestate, ut liquet ex nuper præmissis. Patet igitur nullam esse paritatem ex dubiis, aut etiam opinabilibus, sed leviter tantum, ac temerè, ad probabilia, seu opinabilia cum magno fundamento, & ex iis legitime deducto, qualia plerumque non fallunt.

ART. CXCI. Nec obstat opinanti probabiliter sæpè observari in animo, atque adesse in mente fundamentum iridem magnum in contrarium, cum apparentia etiam excessus, & majoritatis ex hac ipsa parte contraria: Quia oportet videre, an fundamenta utrimque apparentia sint invicem homogenea, ac similia, an heterogenea, ac dissimilia. Si enim sint invicem similia, nihil refert magnitudo illorum, aut parvitas. Perinde namque hæret dubius iudex, sive ad sint centum testes ex una parte, & centum ex alia, sive ad sit unus pro una parte, & unus pro alia, sive nullus ad sit pro alterutra parte, dum nil specialiter favet alterutri parti; & sic accidit unicuique in re sua. Si autem fundamenta sint invicem dissimilia, uti necesse est esse, quando subsequitur determinatus in alterutram partem assensus, datur excessus saltem secundum quid unus partis supra aliam, eumque excessum accipit tanquam excessum simpliciter, & absolute præponderantem, quicunque de facto realiter opinatur alteram partem determinatè sub tali fundamentorum confictu mutuo, atque hanc eandem partem præfert omnibus in contrarium occurrentibus. Quæ quia sunt exposita ex professo, atque in rem præsentem accuratè applicata in præjudicatis art. 123. & 132. ac deinceps, nil necesse est hic denuo eate nus superaddere.

ART. CXCI. Hoc solum animadverterim præterea opportunè, quod motiva utriusque partis invicem dissimilia sunt majora, ac urgentiora secundum se, eo esse majorem excessum secundum quid fundamentorum utriusvis partis supra fundamenta partis alterius, ac proinde eo etiam esse majorem apparentiam excessus simpliciter eorundem supra eadem. Quia utralibet fundamenta nanctescuntur ejusmodi mutuum excessum secundum quid per totam, & solam rationem suam differentialem specificam, quam patet esse majorem, seu majoris perfectionis in unoquoque fundamento, quo ipsum fundamentum est majus secundum se, seu majoris perfectionis, ac proinde excessum secundum quid utriusvis partis supra partem oppositam esse similiter majorem sub eadem proportionem, utpotè constitutum formaliter adæquatè per totam, & solam perfectionem differentialem cujusque fundamenti; Opinabilis autem, ac fallibilis apparentia excessus simpliciter in utriusvis fundamentis supra fundamenta opposita oritur ex reali, ac infallibili excessu secundum quid in iisdem supra eadem, ac proinde illi sunt commensuratur, ut patet consideranti. Quia verò quicunque opinatur, eo magis, ac firmius adhæret illi parti, cui assentitur, quo excessus fundamentorum, ob quæ assentitur supra fundamenta opposita, apparet sibi, atque omnino videtur esse major; concluditur autem contrarium

invicem opinionum eo constantius suam quemque opinionem tueri, & amplecti plenius, atque oppositam vehementius reprobare loquendo per se, & ex sola tendentia directæ, quo fundamenta utriusque partis sunt majora, ac dignora seculum, ac fecundiora se, ut usu venire videmus omnes in celeberrimis quibusque controversiis, & conicere quivis facile potest multo pluri indicio, instituta comparatione inter eorumque invicem pugnant argumentis petitis ex locis analyticis, aut ex principiis revelatis, quæ quæ solis rationis negotium sibi invicem facillime; atque idem unusquisque certius observare experimentaliter potest, si ferè reflectat supra gradum adhesionis suæ non solum affectivæ, sed etiam intellectualis ad ea, quibus assentitur ob argumenta prioris generis, nempe graviora, & ad ea, de quibus persuadetur ob argumenta generis posterioris, nempe leviora, tametsi constituta sibi sit adhiberi pro parte quoque opposita argumenta ejusdem proportionaliter generis, easque omnino consideraverit, quam argumenta, quibus credit. Mea certè de me experientia talis circa hoc est, qualem universaliter esse asserui. Nec diffido, quin hæc observatio vincula valitiora non parum sit apud perspicacem, attentum, ac minime protervum Lectorem, ut firmiter credat, quod dicebam, non ita comparat magna cum magnis fundamentis, sicut parva cum parvis, aut etiam nulla cum nullis, & simul cum magnitudine, & parvitate addit, & consideratur hinc, & inde dissimilitudo, ac differentia specifica, nec contineatur intellectus in perspicendo, & conferendo confusè magnum, & magnum, parvum, & parvum ut sic, & præcisè in genere abique ratione specifica ultima hinc, atque hinc dissimiliter, quæ semper, ac necessariò evenit ex dictis superius reposita cujusvis opinantis de facto. Quæ equidem oportet bene considerate.

Conciliatur cum dubio, & opinione certitudo requisita ad operandum honestè.

ART. CXCV. Suscipite tu interea cum admiratione, qui fieri possit, ut cohereat certitudo, qualem asserimus, bonitatis, & malitiae respectivè, cum dubio de malitia operis, & cum opinione de bonitate ejusdem; atque in eo dubio de peccato, subinfertur quod est incommensurabilis certitudo de eodem peccato, & similiter subinfertur certitudo de bonitate operis ex opinione de eadem bonitate. In confesso nimirum esse apud omnes dubitationem circa aliquid esse profusum in compassibilem cum certitudine circa idem in eodem intellectu; atque in confesso pariter esse apud nos, & alios plures ex dictis lib. 6. *Christ. Theol. quæst. 23.* similem incommensurabilitatem opinionis cum qualibet notitia certa de eodem objecto in eodem intellectu. Effertur in confesso ex firmiori etiam, ac unanimi omnium consensu; Consequens non posse evadere certitudo quam fuerit suam antecedens, nullumque certitudinis gradum obtingere illi posse, ubi nulla in hoc certitudo prævit. Serupulus iste biceps tollitur adhibita duplici observatione, seu distinctione manifestativa duplicis æquocationis.

ART. CXCV. Observandum itaque primo est, aliud esse considerare bonitatem, & malitiam electionis cujusque relatè ad eius objectum secundum se, aliud relatè ad dispositionem animi præcedentem